

stolicos, ut libere et efficaciter homines carnales et peccatores docere, corripere et emendare possint. Unde S. Augustinus, serm. 18 *de Verbis Domini*, hunc Isaiae locum pertractans, docet nos ab impiis et impietate debere recedere : *primum*, per dissensum, cavendo ne eis consensi umus; *secundo*, per correptionem, arguendo eorum sceleres. Quam mundi debent esse sacerdos, et pluribus ostendit *Levit.* cap. viii, et cap. xxi, in fine.

12. QUONIAM NON IN TABERNACULO EXHIBITS. — Alludit ad Hebreos *Egypto* exentes, qui urgentibus Aegyptiis ob eodem primogenitorum, trepidi, propriepe et tumultuarie, quasi fugientes exierunt, ita ut non haberent tempus fermentandi massam farinae, ex qua cocturi erant panes. Atque ex adverso alludit ad Hebreos Babylonie exentes : illi enim favente, immo iubente Cyro, placide, sensim et commode se ad egressum compararunt, habueruntque olim purificandi se et Levitas, si qui immundum quid tetigissent, ut processerit, hoc enim respicit *ad quoniam*. Imo S. Thomas et Hugo putant hunc esse sensum litteralem, sed verius est ad eum tantum alludi. Sensus enim litteralis est de Apostoli, q. d. Dixi, o Apostoli, exite ex impia Jerusalem, ite ad Gentes, sed prius mundamini, quia habebitis olim vos mundandini, et sancte vos aptandi ad tam sanctum munus predictionis : nam non existit tumultuarie, quasi vicii aut fugientes et timidi, uti *Judei ex Egypto*, sed quasi victores, alacres et impavidi, utpote, qui Iudeorum minas et plagan superaverunt et riserunt, ut patet *Act.* cap. iv, cap. v et seqq. Rationem subdit, quia Deus eum dixit vester, « precedet vos Dominus, » vosque proteget et dirigit.

13. ECCE INTELLIGIT SERVUS MEUS. — Hic clare agit de Christo. Unde S. Augustinus, lib. XVII *de Civitate*; Justinus, *Contra Tryphonem*; Origenes, lib. I *Contra Celum*, hic inchoat cap. LIII. *Primo*, sunt verba Patris de Filio Christo, « Servus ergo meus, » id est Christus, « intelligit, » hebreoce *ישׁׁבְּלִים אֶתְּנָשָׁלֵךְ*, id est prudenter et strenuo agit, atque negotium redemptoris humanae peragret et perficiet. Alludit ad David, qui missus a Saul contra hostes Israelites, in omnibus prudenter se gerezat, *I Reg.* xviii, 5: David enim fuit typus et parens Christi. Ita *Cyrillus*, *Forerius*, *Pugninus* et *Vatabus*.

Secundo, Sanchez : Christus, ait, « intelligit » voluntatem et iussa Patris, id est ei obediet, eaque observabit. Sic dicitur *Psalm. cxxxvii*, 95: « Testimonio tuo intellexi, id est observavi; et *Psalm. xl*, 4: « Beatus vir, qui intelligit super regnum et pauperem : » « intelligit, » id est studet et incumbit levanda miseriae ezei et pauperis : cognitio enim et intellectio mandatorum Dei, in iis qui sunt doctriæ et obsequentes, qualis erat Christus, ejusque asseclæ, est practica, efficax et operatrix.

EXALTAHIS — Christus per suam orestem

doctrinam, efficaces conciones, divina miracula, omnemque gratiam quam omnibus ostendet; adeo ut plebs cum quasi Messiam sit accepta, eumque in Jerusalem cum ramis palmarum, quasi regem triumphantem introductura, et quasi inaugura. Ita S. Hieronymus, *Cyrillus* et *Chrysostomus*, in *Demonstr. quod Christus sit Deus*.

14. SICUT OBSTUPERUNT SUPER TE MULTI, SIC INGLORIUS ERIT INTER VIROS id est, praeterea viris, hoc enim est hebraice *רַגְלִים כְּמֹתָא*, comparativum) ASPECTUS EJUS. — Est enallage personæ, transit enim a secunda ad tertiam, scilicet a te, ad ejus. Vide *Can. XVI*. Sic veritus et *Septuaginta*, q. d. Christus, dum vivet, erit stupori sive admirationi, erit et respectui; Christus erit gloriatus, erit et inglorius. Nam stet plebs initus admirata fuit Christi miracula, doctrinam et vitam; ita mox videns eum inglorium, puta captum, clamatum, lividum, cruentum, conspicutum, defiguratum et crucifixum, despexit; et eodem ore, quo paulo ante clamaverat : « Hosanna filio David! » Benedictus qui venit in nomine Domini, » max clamat : « Crucifige, crucifige cum : » tam est mole vulgus! Ita S. *Cyrillus* et *Chrysostomus* jam citatus. Hunc esse sensum patet ex cip. sequenti, vers. 1: sensus enim ad Christi passionem transferit se Propheta. Unde pro *inglorius* hebraicæ est *מְשֻׁחָת*, id est excusus, perditus, corruptus. *Forerius* et *Hebrei* jam pro *מְשֻׁחָת* legunt, *מְשֻׁחָת*, id est *uetio*; unde contrarie verunt, *sicut obstupuerunt*, vel *sibi erunt* (hoc enim significat hebraice *מְשֻׁחָת*) *scaman*, quod passim in malam partem capitulū super *te multi* (videntes to erucifixum); *sicut unctio aspectus ejus pro viris*, et *forma ejus pro filiis hominum*: *uelio*, id est gratia, venustas, beatitudo, q. d. Per crucem visum est Christus deformis, et quasi prodigium et portentum, omnium ludibriis et sibili expositus. At factus est per eam speciosus pro filiis hominum, usque adeo ut nullam aliam formam pulchriorum, majorum cum volupitate asperiat et contempletur Christiani, etiam reges et principes, quam formam Christi crucifixi: hi sensus valde respondet Hebreo moderno, cuique antea posset nostra verso Latina, si pro *inglorius* legiret *in gloria*. Verius *inglorius* legitur *passum* Latina Biblia et *Septuaginta*.

Vatabus vero sic verit: *Sicut multi admirabundi obstupuerunt de eo quod aspectus ejus fuerit deformior quam ultius viri, et forma illius plusquam filiorum hominum*, ut non videatur esse humana, sed ovis aut bovis jugulati; *sic stillare faciet gentes multas*, id est, sic pariter dabat genitibus occisionem loquendi de se, quod pro earam salute tanta pati voluerit: *qui et reges eorum eo os suum compriment*. His sensus quoque congruit Hebreo et precedentibus ac sequentibus: opponit enim opprobrio Christi laudem ejus et gloriam, puta, sibilo multorum opponit silentium et veneracionem regum. Et juxta hunc sensum accipi posset

nosta versio Latina, hoc modo: « *Sicut obtupuerunt*, » id est obstupescunt, « *super te multi*, quod « *sic* » (id est tam) « *inglorius erit inter viros aspectus ejus*, » etc., sic « *asperget gentes multas*, » etc. Primum tamen sensus est planissimus et facilissimus, juxta versionem tam nostram quam Septuaginta.

15. ISSTE ASPERGET GENTES MULTAS. — *Asperget*, scilicet, tum sanguine suo ad eas redimendum aqua baptismi ad abundiu[m] earum pecata. Alludit ad Mosaicas Iustitiales et aspergitiones aquæ expiatio[n]is, ex cinere vitulæ rufa confectæ. Vide *Hebr.* cap. ix, vers. 13. Ita S. Hieronymus.

SUPER IPSUM CONTINEBUNT REGES OS SUUM, — q. d. Reges vici sapientiam, sanctitatem et miracula Christi et Apostolorum, non audiebunt contra Christum hiscere, aut de eo male loqui; sed silentib[us], dabuntque manus Christo, illumique silen-

tes et reverentes venerabuntur: silentium enim observantiam significat, ut cum juvenes coram semibus, discipuli coram magistris, pueri coram parentibus præ reverentia silent. Ita S. Hieronymus: *sicut enim aperi os symbolum est audacie, procacitatis et inverecundiæ; sic claudere os est signum pudoris, subjectionis, penitentie, observantie, et interdum admirationis, at forensium*.

QUI QVIUS NON EST NARRATUM DE EO (hoc est Gentes, Ethnici et Pagani) VIDEANTUR, — divinam sapientiam, gratiam et gloriam Christi et Evangelii. Ita S. Hieronymus et Augustinus, lib. I *De Consensu Evangelist.* cap. xxxi; imo Apostolus, Rom. cap. xv, 21. Non ergo nos conturbent crudelitatem Christi et Christianorum deformitas, affectio et ignominia: habent enim hec suum decorum et gloriam, proper illam que postea adveniet, *felicitatem et gloriam sempiternam*.

CAPUT QUINQUAGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Capit[us] agere, in fine capit[us] precedentis, de Christi passione et ignominia, æque ac gloria inde consecuta: nuno id ipsum plene et fusa perfractat, adeo clare et plane, ut non Prophetam, sed Evangelistam agere, neque futura prædicere, sed facta et visa narrare videatur. Quocirca hoc caput inscribi posset, *Passio Iesu Christi secundum Isam*. Tam huicenter enim ejus dolores, condemnationem, verbera, mortem, sepulturam, locum, causam, fructum, socios denique latrones hic describit, ut Judei nihil habeant hic quod objiciant aut respondent, nisi sua sonnia (scilicet hoc capite describit afflictionem et despectum populi Iudaicæ, quem iam patitur a Christianis et Turcis) : quia ipsis Prophetæ verbis, mendaci et falsitatis statim convincuntur, uti eos convincent S. *Irenæus*, lib. IV, cap. lvi; *Justinus Contra Tryphon.*; *Tertullianus Contra Iudeos*, cap. ix; *Eusebius*, lib. III *Contra Iudeos*, cap. ii; *Cyprianus*, lib. II *Contra Iudeos*, cap. xii; *Chrysostomus*, orat. 3 *Contra Iudeos*, et plii; quin et *Chaldeus* haec de Christo, non de populo, accipit: sic enim verit[us] sub nomine capit[us]: Ecce prosperabit servus meus Messias, exaltabitur, et confortabitur nimis. Sic et R. *Moses Gerundensis* in cap. XXIX *Genes.* Quocirca S. Augustinus, lib. I *De Consensu Evangel.* cap. XXXI, putat hoc de Christi passione et resurrectione vaticinali explicazione non esse: nimis enim potius p[ro]mitatione, viva sensu et lacrymis. Quas ultimam nobis omniatus hac lecturis suggerat ipse, qui haec in theatrum prodit patiens Christus, tam dolor, quam amor noster! Primo ergo, Christi crucifixus, Iovores, despectus et probra æque ac constantiam, patientiam, mansuetudinem et charitatem, viva hypotopy os oculos subiicit, corumque causam, scilicet peccata nostra, quia ipsa in se, ex immenso amore et compassione, luenda et expianda suscepit. Deinde, vers. 9, ostendit mercedem et gloriam ei a Patre repensat, scilicet omnium gentium et hominum, etiam impiorum et potentium, subjectionem; atque in eos plenum dominium et imperium, per fidem et gratiam in hac vita; per gloriam vero in futura (1).

1. Quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est? 2. Et ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sidenti: non est species ei, neque decor: et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum: 3. Despectum, et novissimum

(1) *Miranda sane vel potius deploranda Rationalistarum interpotum audiaca et cæcitas, cum in clarissima hujus Vaticinali haec fuisse facilius, contra universalem SS. Patriarcharum totiusque Ecclesie traditionem, cum Iudeis excommunicatis audacia et cæcitas, cum in clarissima hujus Vaticinali haec fuisse facilius, contra universalem SS. Patriarcharum totiusque Ecclesie traditionem, cum Iudeis excommunicatis*

virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem : et quasi absconditus vultus ejus et despctus, unde nec reputavimus eum. **4.** Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit : et nos putavimus eum quasi leprosum, et percutsum a Deo et humiliatum. **5.** Ipse autem vulneratus est propter iniurias nostras, atritus est propter scleras nostra : disciplina pacis nostra super eum, et livore ejus sanati sumus. **6.** Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavimus : et posuit Dominus in eo iniuriam omnium nostrum. **7.** Oblatus est quia ipse voluit, et non aperierat os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tendente se onnubus set, et non aperierat os suum. **8.** De angustia, et de iudicio sublatius est : generatione ejus qui emarrabitur ? qui abscessus est de terra viventibus : propter scelus populi mei percussi eum. **9.** Et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua : eo quod iniuriantur non fecerit, negue dolos fuerit in ore ejus. **10.** Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate : si posuerit pro peccato animam suam, videbit semini longavum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur. **11.** Pro eo quod labagavit anima ejus, videbit et saturabitur : in scientia sua justificabit ipse iustus servus meus multos, et iniurias eorum ipse portabit. **12.** Ideo dispergiam ei plurimos, et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est : et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit.

4. Quid credunt agitum nostro? — **Primo**, haec accipi possunt ut verba admirantis, q. d. Quis credit tam stupendum Christi metamorphosis? quis

Hebreos gravissimis misericordiis oppressum transfuerant. Sed magis miranda Rosenmüller incommodiorum, qui postquam istas duas sententias retulit, agnoscere Christum interpres e contra magno consensu hoc oracula Messie facta descripsi statura, immo Evangelistas et Apostoli nomina huius variacionis dicta ad Jesum Christi passionem retulisse, atamen de populo Hebreo collective sumpto hanc prophetiam explicandam esse assertore non dubitamus.

Quatuor sunt potissimum rationes, quibus fretri Rationalistae hoc vaticinio Christo abjudicandam esse ceperunt. **Primo**, inquit Rosenmüller, cum in tot veteri Testamento locis non tam variis modis慷慨or, tandem ne umquam quidem vestigium reprehendunt, unde collige jure possit existimasse veteres Hebreos, Messianum quem exceptant, talia esse perspicuum, que ministerium divinum habet pericope descriptorum perpessum esse legimus. **Ubicumque**, vel in Psalmis vel in Prophetarum libris, de Messia agitur, semper nobis proponit imago potentissimi regis, gloriosissimi regis, coloribus statoris, coloribus ab imperi Davidis aut Salomonis flore, regnique Orientalium populi sumptu depicta, variegate et ornifice ornata. Si jampridem de Messia passero et morituro consideristi inter Prophetas, qui tandem factum est, ut omnes ultime de eo silentium servarent, et omnes ejus gloriam cedessent, vix in uno loco prius humiliatis ejus ac misericordiam metuenter facerent? **Secundo**, ponamus autem apparet, in quibusdam oraculis antiquis, et in hoc uno certo nostro vaticino, Messianum patientem et mortuorum clare et perspicue, tunc vero hanc intelligitur, cur astate Jesu, Iudei et Apostoli ejus rem tam parum meminissent, ut apud eos, spei Messiae cum gloria et potentia regnantis unice deitatis, ejus humilitas et misericordia habere maximum offenditionem. **Tertio**, post Salvatoris demum obitum et resurrectionem, Evangelistae et Apostoli nonnulla huius vaticinia dicta ad Jesum retulerunt (*Math. viii, 17; Marc. xv, 28; Iona, xi, 38; coll. Rom. x, 16; Act. viii, 32*) ; que tamen proprie non specificant nisi ad integrum populum Iudaicum, quem passim

credet tantam ejus fore gloriam, quantum cap. preceed. in fine predixi, si audiatur en, que hoc cap. de ejus tormentis et probritis describo?

Prophetarum per prosopopiam voluntas personam moralem exhibent patientem, afflictum, morte traditam, ut in hoc casite.

Quam infirma, quam futilis siue hinc difficultates, sic breviter cum P. Perrone demonstramus: **Ad primum**, dicimus hec non esse nisi libidinosum ac jocundantium Protestantum recentiorum commentarii, qui cum omnem impudenter operari, ut in alium deturpemus sensum oracula illa que aperitis verbis et crebro futurum Christi passionem preannuntiant, et contra ius Christi Domini effata ac testimoniam non venerant affirmare, alium esse in Scripturis silentium de Messia passero et mortuorio! Oportet profecto eos omnem exiisse pudorem ad tali effigientia pro Judaeis causa adversus Christianum Jesum. Quod si interdum sine in Psalme, sive in Prophetarum liberis, Messiam propinatur sub imagine potentissimi regis, aut alia huiusmodi de ipso predictantur, non aliud evinatur, nisi Orientalium per ejusmodi emblemata et symbola, que in sensu incurvant et in illo illas populis maxime erant accommodata, spiritualiter Messia gloriam ejusque regni oblimiositate veteres vates. Hunc vero sensu facta ipsa postulant, prout animalia virtutum, et adversarii biblici admittunt dehinc, nisi forte velut Christianismo nuntium remittere, cum non alia ratione aqua illa oracula adimplita sint.

Ad secundum, respondentes **primo**, contra facta nullam porsus vim conjecturas nostras sui ignorantiam habere; **secundo**, ex nostra hominum inde facile intelligi, quomodo in prophetarum ejusmodi sententiis Iudei prolati potuerint. Oraculorum cortici inherere pronum erat pulcro carnal, qui non nisi temporalia commoda et gloriam inhibebat, et oculos avertere ab hisdem que sissem adversentur, prout et nos nobismetipsum saepe blanditorum cum gravibus presertim ac presentibus mafis urgemur. Exemplum huius agendi rationis in seipso Apostoli exhibetur, qui, quoties Jesum Christum de regno suo disseruerunt audiebant, patulus totus aures prebebat; at, cum ipsis loqueretur de adversitatibus aut de sua passione, nihil horum intelligebant, et absconditum erat ab eis hoc

sermone, puta prophetia, vel praedicatione auditiva, sive quam Isaías et Apostoli audierunt et accepterunt a Deo, quamque vicissim ab iis audierunt Judei et Gentes. Porro loquitor Isaías in persona sua, tam Apostolorum : respicit enim a illo cap. preced., vers. 7 : « Quam pulchri super montes pedes annuntiantis et praedicantis pa-

cem! » etc.

Ergo BRACHIO DOMINI CUI ESTELATUM EST? — « Brachium Domini, » ait S. Augustinus, serm. Con-

charakteres subjecti ejusdem vaticini, qui nemini nisi Messiae persona convenire possunt, cuiusmodi ex. gr. est expiatoria ipsius mors et redemptio, quam Propheta in quoniam effectu et fractum passionis Mesis exhibet, et quidem passionis huius circumstantias describens sub forma sacrificii. Subjectum prophetis vito nostra infirmitas esse suscipit *Iher. viii, 10*, alieno peccato *timores* perfecti (vers. 4, 9) ; passione sua evadit effectus seu *merita* causa justitiae populi (vers. 11); *tacitus* item ac *pudicus* ejusmodi dolores tolerat, nec in amaritudinem contra autores dolorum suorum exsurgit (vers. 7). Quae quidem non tales sunt, ut neque certi Propheatarum, multo minus Iudaicæ integræ rationi, prout adversarii autoribus, illo modo convenire possunt; ut omnium violentum omnino esse continuum allegorianum adeo pro rati, lectoribus non auctoribus, et cuius nullum exemplum suppositat helvatica litteratura; quaque potius excluditur, ex quod hunc subjecto tribuanus omnis que singulariter individualiter competent, vocatur enim *vir*, eidemque adscriptor anima, et mors ac seplerum. (*Prolect. Theolog. I. Perrone S. Script., tract. de Incarnat.* part. I, cap. iii.)

De hoc vaticinio conf. Hengstenberg, *Christologia veteris Testamenti*, part. I, sect. n, pag. 364 et seqq. Berol. 1829, ubi ipsum ergoce defendit adversari antinomia, et interpres recitationes. Vide etiam Jahn, *Appendix heresiocrit. Fisc. 2*, pag. 40 et seqq.

Addit præterea Rosenmüller post Schusterum, si de Christo hoc oraculum genere statuerit, interpretationem ipsius reddi difficile : ita enim in priori ejus parte *cerca propriis* ac sensu literali fata Christi narrata arbitrabilis, etiam autem partem *impropriæ* et *alegoricæ* de lati et effectu non *Christi* redditus, sed ejus doctrinae interpretationem necessit... nam omnis interpretatione significari aliquid personæ hanc pericopam accommode studiat, plane et responda. Quo quidem assertio hoc fundamento et probatione caret, ut alia refutatione non indiget, nisi illa que ex analysi sequente et optime sibi in Christo cohærente constat.

Nam **primo**, postquam fidem narrationi rerum, vir credendorum ac plane stupendarum, premunivit Propheta, describit Christum in sua passione **primo** deformatum, contemptum et ignominia flagitium, 2, 8 ; **secundo**, nos tristia causâ flagellationis, vulneratum et atritum, 4, 5; **tertio**, spontanea sui pro nostris peccatis oblatione, ad mortem duxit, 6, 7; **quarto**, iniquo iudicio damnatum, pro nobis mortuum et inter impios immerto reputatum, 8, 9.

Secundum, sequitur expositio fractum tam redemptum ac Christum, tam diminutum in Eclesianum (cap. lvi).

Pero fructus ad Christum ex sua passione et morte redemptae sunt, **primo**, pro data sui victimæ, posteritas numerosa: diuturna et fortunata, 10; **secundo**, pro extenso labore, lucrum eminatur abundant, 11; **tertio**, pro tolerante inter processus pro transgressoribus morte, occupatio hereditaria gentium et exploitationem domum, vers. 12.

Quod sibi tandem Genuinus ipse non sibi constas alibi affectus: « Plurimi Hebrei lectors, idei de sacrifici et substantiobus assenti, necessario ita hunc lecum (cap. vii, 14) intel-

tra Arianos, Cyrillus et Tertullianus, lib. I *Contra Praezeam*, cap. xiii, est Christus Dei Filius, qui a Patre, quasi brachium a corpore illi consubstantiale procedit; vel (quod in idem reddit) est potentia quam Deus in Christo ostendit, et fortitudo quam Christo ejusque passione, doloribus et morib communicavit. Ita S. Hieronymus, q. d. Christi olores, probra et crux, hominibus signa esse videbuntur summae infirmitatis; at Deus ostendet ea esse suum brachium, et suam fortitudinem, qua totum mundum Christo Christique cuncti subiecti. Quis hoc credit? quis credit hominem crucifixum esse Deum omnipotentem, esse M̄ssiam? quis credit hominem crucifixum, virtute crucis dominatur orbis, adorandum a regibus et monarchis, orbeque universo? Huius alludit S. Paulus, I Cor. i, 23, et alibi, ubi Christum ejusque crux vocat Dei virtutem, id est fortitudinem et sapientiam: « Predicamus autem Christum crucifixum; Judaei quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatis Judaeis, atque Grecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. »

2. ET ASCENDIT (id est germinabit, pullulabit, succrescit) SICUT VIRGULTUM CORAM EO.—« Etsi est causale, significans quia: dat enim causam cur habeat videantur tam admiranda, et cur tam pauci credituri sint Christo, quia videlicet videbunt eum humilem, abjectum et afflictum. Pro virgultum habebit speciem *πεπτην*; id est lactens, saecil puer, vel infans sugens ubera; unde Septuaginta pro virgultum vertunt *ἔγκυον*. Verum iudei transfertur metaphorice ad plantas et virgulas, tumque significat surculum tuncrum, qui velut lactens affractus sugilit succum radicis vel arboris. Si etergo homines potentes, opulentii et splendidi comparantur ulti cedris et queribus, ut patet de Nambuchodinosore, Daniel. iv, 17, et de Joakin, Ierem. xxxi, 13 et 23; ita Christus pauper et abjectus comparatur tenero virgulo, sive surculo. Unde Sanchez per virgulum accipit myricam, hec enim humilis est, nec habet speciem, nasciturque in desertis: quoicunque symbolum est hominum pauperis et abjecti, ut patet Ierem. xvii, 6: « Erit quasi myricae in deserto. Verum hebreum *ἴονες*, quod Noster verit virgultum, est nomen generale, tamque surculo aliarum arborum et planitarum, quam myricae competit, significatque primo, Christi puritanum et infantiam; secundo, tenuitatem, infirmitatem et abjectionem. Unde Theodotion, apud Eusebium, III *Demonstr.* cap. ii, verit: Ascendit ut puer laetus coram eo. Sic verit et Aquila; Septuaginta quoque vertunt: *Ναυτινίνας* coram illo ut puer; vel, ut Tertullianus, lib. III *Contra Marcion*, cap. xvi, legit ut *parvulus*, q. d. Nos Apostoli predicavimus Deum puerum pro homine factum. Sic enim incipit et intonat S. Joannes: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, etc. Et Verbum caro factum est. Noster famen cum Symmacho, melius hebreum

iones verit, *virgatum*: Christum enim comparat Propheta plantae pullulant et succrescenti, sequitur enim: « Et sicut radix de terra sident. »

Sensus ergo est, q. d. Nascetur Christus parvulus, et pullulabit quasi virgultum: sive arbo, id est e sola virgine mafre (sive viri semine, inquit Origenes, hom. 17 in *Gen.*), sed sticti, sive arida, id est paupercula, misella, squallida; et ita per 30 annos crescat, vivelque humilis et ignobilis, quasi fabri filius, nihil habens speciosum, nihil illustris aut magnificum. Unde idipsum explicat subdens: « Non est species ei, neque decor. » Incipit a nativitate Christi abjecta et mirabilis, a qua transit ad ejus passionem, magis abjectam et admirabilem. Notant aliqui: Sicut virgultum absconditum magis crescit, ita Christus absconditus in morte, per resurrectionem repulans, multo magis excrevit.

CORAM EO.—Primo, neimpe Israele, coram ipsis Iudeis, inquit Forerius. Secundo, Sanchez, coram eo, id est coram se: hebreum enim *γένεται* *λεπαναφ* verti potest, quod *conspicuit*, vel *quod fassim sicut*, q. d. Christus erit specie tenus quasi virgultum, sive habebit speciem virguli: aut, coram eo, inquit, sive coram se, id est in sua opinione et existimatione, Christus erit humilis, astimabilis, ut esse quasi virgultum. Tertio, simpliciter et planius, coram eo, scilicet Domino, praecessit enim *brachium Domini*; pronomine ergo eo, respicit ad Domini: unde Septuaginta vertunt, in *conspicuus eius*. Porro hoc significat, virgultum, hoc cum semine et patre careat, surrexisse virtute Domini, sive Dominino inoperante; puto Christum ex Virgine conceperit et natum esse de Spiritu Sancto. Ita flago et bionysius.

Et SICUT RADIX DE TERRA SIDENT.—Primo, radix, id est surculus radice pullulans metonymice: hebreus est, de *terra sicutatibus*, id est siccis; talis enim situm humorum. Hec ergo radix, neque ut surculus prognatus est e terra arida et squallida, ac proinde tam ipsa, quam surculus ejus fuit aridus et squallidus: nimis, radix hec est. Virgo pauperaula et abjecta, ac fulvo desponsata, ex qua nascent Christus pauper et abjectus a Judeis fuit.

Secondo, S. Hieronymus, Procopius, Cyrillus et Augustinus supra citatos: Uterus, inquit, virginis dicitur terra sitiens, quia nullo humano semine humectatus et fedulatis est; unde Aquila vertit, de *terra invia*: quod Eusebium, lib. III *De monstr.* cap. ii, exponit, de B. Virgine.

NON EST SPECIES EI, NEQUE DECOR.—Arabicus vertit: *Non est illi aspectus, neque decus, vel claritas, decentia, forma.* Sensus est, sicut virgultum nascens in loco arido squallid, non habet speciem, nee decorum; ita et Christus nascens, vivens et conversans in hoc mundo, nihil nobilis, opulentum, lautum, splendidum coram mundo ostendit, sed vitam egit ignobilem, tenuem et laboriosam in opere fabrili. Hoc est quod ipse ait: « Pau-

Christus
virgil
tum
coram

per sum ego, et in laboribus a juventute mea. » Ita S. Chrysostomus in illud *Psalm. xlvi*: « Speciosus forma pre filii hominum, » tom. I. Secundo, in passione non erat ei species, neque decor, quia flagellis, livore et vulneribus fuit deformatus. Unde tunc non fuit ipsi illa ejus species, qua equalis est Patri, quanquam ostendit in transfiguratione, inquit Tertullianus, lib. III *Contra Marcion*, cap. vi et xv. Sic et S. Augustinus, hom. in hoc Isaie dictum, quae est 36 inter homini, tomo X et lib. I *De Consensu Evangel.* cap. xxxi, et Origenes in cap. x *ad Romanos*. Vide Hectoreum Piatum hoc loco pie hac meditantes et experientes. Audi et S. Bernardus, serm. 23 in *Cant.*: « Speciosus forma pre filii hominum, pro filii hominum illuminandis obscurerunt in passione, turpiter in cruce, paleat in morte, ex toto non sit ei species neque decor, ut sibi speciosum atque decorum acquirat sponsus Ecclesiae sine macula et sine raga. »

ER VIDIIMUS EUM, ET NON ERAT ASPECTUS.—Hoc est, non erat spectabilis, non habebat aliquid dignum aspectu, quod aspicimus oculos ad te seruherat aut converterat: sed erat « despctus, » ut sequitur. Vide *Canon. XXXVII*. Unde Septuaginta vertunt, non habebat speciem, neque decorum. Porro hoc verum fuit in Christo, tum per omnem vitam, tum maxime in passione, cum facies ejus spitis, colaphis, vibileibus, sudore et sanguine et capite crux corona transfixo manante, fuit feedata et deformata.

ET DESIDERAVIMUS EUM, — Dic scilicet Propheta et apostoli: quia licet deformatum videbamus, sciebamus tamen eum fore mundi salvatorem.

Secondo, Leo Castrius, Salmeron, et ex iis Sanchez aposito repetunt negationem non, que precessit: hoc enim hebreus est familiare, q. d. Non desideravimus eum aspicer et intueri, quia « non erat ei aspectus, » q. d. Non erat ei aspectus desiderialis, qui homines in sui desiderium et intuitum concilaret. Unde Symmachus et Vatablus vertunt: *Non ei forma, non dignitas ut videamus eum, neque aspectus ut cuperemus eum.* Quocqua Forerius nostrum, et desideravimus eum, » sic quoque exponit, q. d. Ut desiderarimus, seu expectemus eum. Cum enim Judei essent avari, desideriorum eis erat Christi paupertas; cum essent gloria cupidi, et honoris ambitiosissimi, desideriorum eis erat Christi vita et humilitas.

Symbolice, S. Augustinus in *Psalm. xlvi*, in expositione tituli: « Christus crucifixus Iudeas, ait, videbit esse scandalum, Gentibus stultitiam; nobis autem credentibus ubique sponsus pulcher occurrit; pulcher in celo, pulcher in terra, pulcher in utero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher in ligno, pulcher in sepolcro, pulcher in intellectu. » Exdem et plura habet, serm. 13 *De Tempore*.

3. DESPECUS, ET NOVISSIMUM VIRORUM.—Repele « vidimus. » Septuaginta vertunt: Species ejus in *deficiens* et *deficiens*, *pre filiis hominum*, vel pre

Sed eur Christus voluit fieri cessatio, sive « no-

vißimum virorum? Qui Adam, neque ac Lucifer,

voluit fieri primus non virorum, sed Ange-

lorum; imo deorum: voluit enim iniquari Ne-

vero. Hoc enim Deus Ades improprietate, Genes. iii, 22 : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est. » Ille innata est posteris eius superbia et ambicio, et ita innata ut hoc vitium sit primum in homine vivens, et ultimum moriens, quod de corde animalis, et hominis tradunt Physici. Ut ergo hoc vitium ita ingenitum nobis sanaret Christus, efficacissimo hoc usus est remedio, scilicet exemplo suo, ut, cum esset in forma Dei, semet ipsum exinaniret, et formam servi accepiret, fieretque homo, immo hominum novissimus. Quia enim tanta humacionis erit superbia, quam tanta Filius Dei, et Regis regum, et Domini dominantium exinanitio et humiliatio non sternat? Quis conqueratur se despicere, qui, si se saquaque conscientiam sincere intueatur, vere multis omnibus est despicibilis, ubi Christum Domini despectum, et ista despectus videt? Quis ita est despedius, ut sit, sicut ipse fuit, chadū iscam, et desedit virorum? Quis jam ambit honores et laudes, ubi Christum opprobria, et si contemptus ambivis consipicit? Erubet, terra: Deus humiliat; et tu, o vermiculus, te exaltas? Vis ergo vulnus lethale tibi ab Adam inflictorum sare, vis ambitionem tuam curare? sequere Christum, ambi non summa, sed iusta, desideria ex animo esse ultimum et novissimum. Hic latent magne opes, magni thesauri hominibus absconditi, quia novissimus locus est centrum humiliatis, quia ipse summa animi quiete et tranquillitate fruatur, malum easum aut desensum metuit; cum enim se ponat in imo, ulterius descendere, aut cadere nequit; ex adverso tangent feruntur, que summus fulmina montes, eoque ad ima prostrorunt. Hie etiam locus est nobilissimus et praeclarissimus. Is enim locus praeclarissimus est, qui est iuxta regam, aut Imperatorum. Atqui locus Regis nostri Christi fuit novissimus, ut sit hic Isaiae. Erras ergo, o Christiane! si praeclarissimus locus pone, et concenterum sumnum, non novissimum. Audi Christiane studentem: « Cum invitatus fueris, etc., recumbe in novissimo loco. » Praelate S. Cyrilus in cap. i S. Joan.: « Quasi quidam, inquit, creaturam locum configuravit ipsum nihil. Nam omnes ex nihilo in hunc mundum venerunt. Si hie est locus omnium creaturarum, ergo et hominis. Quisquis igitur agitari spiritu arroganter, quisquis ambi est primus, ob oculos pone Christum factum chadū iscam. Quisquis contemneris, despiceris, gradu et loco tuo dejeocis, gaude et exulta, quia locum Christi occupas, qui pro te, utque tibi daret exemplum, fieri voluit chadū iscam. Vere humiliatum Christo ambit locum ultimum, optatque omnibus postponi; exhortet vero primum, metuitque vel unum preferri. Hec est sapientia sanctorum. Vide S. Bernardum, serm. 37 in Cant., in fine. Haec Christus cuidam S. Virginis hanc regulam dedit: « Valde desiderabis subiecti omnibus, et regnabitis preferri uni, etiam minimo. Tuum

refrigerium et solatium in mano alle sit, quata in humilitate, et tui contemptu. » Esto Ordines Minimorum, et minimorum minima.

Denique, in hec Isaiae verba commentans S. Bernardus de Passione Domini, merito exclaimat: « O novissimum et ultissimum, o humilem et sublimem, o opprobrium hominum, et gloriam Angelorum! Nemo illo sublimior, nemo humilior. » Ubi et addit: « Mirabilis passio tua, Domine Iesu, qua passiones omnium nostrum propulsavit. In hac passione, fratres, tria specialiter convenit intueri: opus, modum, causam. Nam in opere quidem patetitia, in modo humiliatis, in causa charitas commendatur. Patientia recordatio omnium arrect voluntatem, humiliatio consideratio superbiam vita prorsus extundit, charitas omnino vitum curiositatem exsufflat. »

Vir dolorum, id est doloritus conjecturatur, inquit Vatablus; *secundo,* Forerius: *Vir, inquit, dolorum,* id est doloribus expositus, qui quo eos arcet, non habebat; *tertio,* Septuaginta vertunt: *Homo in plaga existens;* *quarto,* sapidus et plenus, *vir dolorum,* id est undique doloribus obstitus, transfixus et plenus, ut ex doloribus conflatus, et non nisi dolor, immo pelagus dolorum esse videatur.

Primo enim Christi anima plena fuit dolore: *in ab initio tristis,* inquit, est anima mea usque ad mortem, *et hoc tristitia sanguineas illi lacrymas sanguineum sudorem expressit.* Cogitabat enim omnia omnium hominum, qui sunt, fuerunt et erunt peccata, etiam summe horrenda, et de omnibus intime dolebat, ac si ipse ea patrasset, ut hoo dolore ea expiatet Patrique satisfaceret.

Secondo, a primo instanti sua conceptionis usque ad ultimum vite sue haliatum, jugiter cogitabat omnes labores et dolores, quos in vita et in morte maximos erat oblitus; eoque ita vivebatur representabat, ac si eos iam presentes habebat et sentirebat.

Tertio, cogitabat omnes hominum erruminas et miseras, omnes Martyrum crucias, omnes Sanctorum penitentias et mortificationes, omnia virginum certamina; hecque ipse sentiebat, hocque suo sensu et dolore eis a Patre fortitudinem ad eos superandas, impetravit.

Quarto, cogitabat quam multi hosce eius dolores spernentes, quam multis oculis foret omnis hic ejus labor, quam multi hominum milliones damnandi forent, quam pauci salvandi. Hie annas zelani ingens erat dolor, ingens tormentum.

Denique omnes anime Christi potentia, intellectus, voluntas, memoria plene erant doloribus, aequa ac singuli sensus interni et externi.

Secondo, in corpore singula Christi membra suis habebant dolores acutissimos, ut patet singula consideranti. Nam, ut ait S. Thomas, illi part. Quest. XLVI, art. 5: « Christus secundum tactum fuit flagellatus, et clavis confixus (idque

Locus inus est centrum humilium.

Et hoc Christi, idque nobilissimus.

Locus creare, et regnabili.

Si hie est locus omnium creaturarum, ergo et hominis. Quisquis igitur agitari spiritu arroganter, quisquis ambi est primus, ob oculos pone Christum factum chadū iscam. Quisquis contemneris, despiceris, gradu et loco tuo dejeocis, gaude et exulta, quia locum Christi occupas, qui pro te, utque tibi daret exemplum, fieri voluit chadū iscam. Vere humiliatum Christo ambit locum ultimum, optatque omnibus postponi; exhortet vero primum, metuitque vel unum preferri. Hec est sapientia sanctorum. Vide S. Bernardum, serm. 37 in Cant., in fine. Haec Christus cuidam S. Virginis hanc regulam dedit: « Valde desiderabis subiecti omnibus, et regnabitis preferri uni, etiam minimo. Tuum

locis nervosis et maxime sensibiliibus, puta manus et pedibus, ubi acutissimus est dolor, praesertim in cruce, ubi ex pondere corporis, vulnera sensim lenteque dilatantur, itaque prorogantur; secundum gustum, felle et aeci potatus; secundum olfactum, in loco fetido cadaverum mortuorum, qui dicitur Calvariae, appensus patibulo; secundum auditum, lacerissus vocibus blasphemantibus et irridentem; secundum visum, videm matrem et discipulum quem diligebat, flentes. Porro in Christo tacitus aliquis sensus erant vivacissimi et perfectissimi: ideoque pro aliis hominibus dolores omnes vivacissime sentiebant.

Secundo, « passus est Christus in capite pungentium spinarum coronam, in manibus et pedibus fixionem clavorum, in facie alaps et spuma, et in tota corpore flagella. »

Tertio, « passus est omnibus, in quibus homopati potest. Passus est enim Christus in suis amicis, cum desercentibus; in fama, per blasphemias contra eum prolatas; in honore et gloria, per iniurias et contumelias ei illatis; in rebus, per hoc, quod etiam vestibus spoliatus est; in amica, per triduum, triduum et timorem; in corpore, per vulnera et flagella. » Atque hoc lignum a Mose injectum in aquas Maris, eas ex amaris dulces effect, Ezech. viii; ita omnis nostra tribulatio dulcescit, si crux Christi mentem subeat, omneque fel in mel converteretur. Eius enim consideratione fides illuminatur, spes roboratur, patientia excitatur, charitas inflammatur. Hinc S. Gregorius in quadam epistola: Nihil, ait, adeo grave est, quod non ex quo inimicis toleretur, si Christi passio ad memoriam reducat. Parva enim toleramus, si recordemur quam dura verba, duriora verbera, durissima supplicia pro nobis ille passus sit, qui in capite fuit coronam, in oculis velamen, in auribus convicia, in ore fel et acetum, in facie spuma et alaps, in genis velacionem, in humeris crux, in corde mortorem, in visceribus concessionem, in corpore flagella, in membris extensionem, in manibus et pedibus perfosionem. Denique, a capite ad pedibus plantas usque immunita sustinuit vulnera et dolores. Fuit ergo Christus vir dolorum, immo rex et princeps dolorum; tum quia plures et aceriores tulit, quam ullus mortalium tolerat; tum quia omnes quasi rex dominatus est, omnesque sua patientia et charitate divina superavit, ita longe transcendit. Regnas ergo, o Christe! in regia Calvariae, in throno crucis, in pura tui sanguinis, cum sceptro clavorum, cum corona spinae, ipsiusque regni titulum prefers: « Rex Iudeorum, » id est, rex civium injustissimum, id est rex hostium immunitissimum: circumdauit loca assecularum accusatores, loco satellitum latrones, loco cohortum carnifices. Isti, isti, tanquam in tuo regno, in omni regia pompa regiisque apparatu triumphas: habes pro bellariis fel, pro odorigibus fetorem, pro festis ignibus tenebras, pro symphonia blasphemias, pro choreis terre motum, pro veristratismis sparisse floribus ossa cadaverum, pro bullis pendente et monili plagam luculentem pectoris. Tale regnum, talem regem decebat esse dolorum. Unum intelligamus quales nos deceat esse sub tali rege, in tali regno!

Et SCIENTIEM INFIRMITATEM. — « Scientem, » id est sentientem et experientem, tum in vita, tum maxime in morte. Nam in vita defraudabatur, inquit Forerius, itinera pedibus conficiebat, inedia et siti laborabat, flebat sapis, ridebat nunquam, et cum intus zelo Dei astuaret, videreturque nomen

Dei vii pendi, jus et fas pessum dari, hypocrisim dominari, suspictraherat, dolerat, gemebat. Rursum *infirmatum* vocat dolores, adversitates, persecutions, irrisiones, opprobriis, cruciatus, omnesque afflictiones et serumnas tum vite, tum passionis Christi; has enim significat hebreum *חַלֵּה*, id est infirmitas, ut dixi *Il Corin.* xi, 9 et 10; *tertio*, Septuaginta verlunt, *sciens ferre infirmitatem*. Christus enim tanta non tantum tulit, sed et constanter tulit, scivit quomodo ea essent foranda, scilicet prudenter, humiliter et fortiter: et simili modo nos et ferre docui et docui in dies. Ipse enim fuit portentum constantie et fortitudinis.

Et quasi absconditus vultus eius. — Quia in humano corpore divina Christi potentia et splendor celabatur, aut S. Hieronymus. **Secundo**, Pagninus verit, *erit ut si a quo quis abscondere faciem suam,* q. d. Erit quasi leprosus, vel ita horridus, ut occurrentes ab eo faciem avertant. Sicut et Leo Hebrew verit: *Et abscondebas faciem ab eo,* q. d. Pudebat nos illius, vel horribilium eum aspicere. **Tertio**, proprie *absconditus vultus* Christi significat eius sortem et statum ita miserum, ut quasi pudibundus vultum suum absconderet, quia sci-
talis talis erat, ut pre pudore et verecundia, qui libet vir honestus in eo constitutus vultum suum obtegeret. Quicquid hebreus est, *abscondens faciem et se*, quasi quem sibi et sue sororis pudeat; unde a seipso quasi faciem averdit, sequit abscondit. Hinc Septuaginta verbaliter, *aversa, vel*, ut Procopius legit, *confusa facies eius*. Forerius putat alludi ad leprosus, qui jubebant os suum ve-
lare et faciem abscondere, ne cui horrorum injec-
tent, *Levit. xv. 45*. **Quarto**, addit Sanchez *abscon-*
ditus vultus significare Christum a Iudeis quasi reum mortis proclamatum et damnatum fuisse. Hinc enim reis, morti adjudicatis, facies velari solebat.

4. VERE LANGUORE NOSTROS IPSE TULIT, ET DOLORES NOSTROS IPSE PORTAVIT: — Septuaginta verlunt: *Ipse peccata nostra portat, et pro nobis dolet.* Septuaginta secutus S. Petrus, epist. I, cap. II, vers. 24: «Peccata, at, nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum;» ubi Cyrilus Alexandrinus, lib. IV in *Joan.* cap. XII, legit: *Delicta nostra ipse cor-
pore suo in lignum tulit;* S. Athanasius, orat. 4 Contra Arianos: «Efferens peccata nostra in cruce cum corpore suo;» Syrus: *Bajulavit omnia peccata nostra, et per sustulit in corpore suo ad crucem;* ut pro ipsi ptyendo et satisfaciendo ea abolaret, et quasi cruci affigeret, ut ait Paulus, *Coloss. II. 14*. Chaldeus hic verit: *Deprecabitur pro peccatis nos-
tris, et delicta nostra propter eum dimittentur.* Porro S. Mattheus, cap. VIII, vers. 17, cum narrasset va-
rios morbos et morbi, ac energumenos a Christo sanatos, subdit: «Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem: Ipse infirmates nostras accepti, et ergotrationes nostras portavit.» Quarre, quomodo hec S. Mat-

theus accommodet morbis corporis, et quoniam eos portaverit Christus? **Primo**, Forerius sic exponit: *Tulit, id est abstulit; portavit, id est exportavit, ejicit; non autem in se suscepit.* Sic enim dicitur: «Ecce Agnus Dei, qui tollit, id est auferat, peccata mundi:» nee enim Christus formaliter peccata mundi in se suaque anima suscepit. Verum Hebreum *לְכֹדֶב* *sabat*, proprie significat portare et gestare onus: et certum est Isaiam loquitur de doloribus a Christo susceptis: *ideo enim vocavit eum a virum dolorum, et a mox a leprosum ac percursum a Deo.*»

Secundo, S. Thomas et Lyranus per dolores et lan-
guores accipiunt fameam, sitim, lassitudinem. Sed quid haec ab morbis aliorum curandis?

Tertio, Jansenius et Maldonatus putant S. Mattheum logum in sensu accommodatio: ipsum enim verba Isiae dicta de morbis animae, accom-
modare morbis corporis. Verum obstat *ad aliud
adimpleretur*: aliud enim est adimplere, aliud accom-
modare. Unde cum dicitur: «Ut adimpleretur quod dictum est,» locus ille accommodatio explicari non debet, uti recte docet Gabriel Vasquez, I part. disp. 48, cap. V, tomo I.

Dico **primo**: S. Mattheus non nulli dicere Christum morbos aliorum in se suscepisse; nec enim Christus egrotavit, aut morbum habuit, sed cor-
pus semper sanum et integrum. Probatur **primo**,
quia morbi non decebat corpus divinum et a Spiritu Sancto perfectissime effaturatum, fuisse-
tum quod impedimento eius laboribus, itineribus, praedi-
cationi, operique legislationis et redemptionis nostre, ad quod in mundum missus fuit a Patre. **Secundo**, quia Christus tantum suscepit passiones humanas, tali nature hominum communes, non hu-
c vel illi homini proprias, uti sunt febris, cal-
culus aliquis morbi. **Tertio**, quia morbi oriuntur ex imperfecta corporis formatione, puta ex comple-
xione et temperie, quatuor humorum incon-
grua et male temperata, aut ex interperania vic-
tus, laborum, studiorum, etc., aut denique ex
insensitia et imprudentia, quia cibos, aerem af-
ficiunt que valentudini nati, vel non scimus vel non
advertisimus, vel non cavenimus. Atque nihil horum
fuit in Christo; uti nee fuit in Adamo in statu ini-
nocentie. Denique in Christo, in quo nulla erat
concupiscentia, nullum decuit esse morbum; hic enim est illius effectus, pena et frenum a Deo destinatum. Ita S. Thomas, III part. *Quast. XLVII* Suarez et alii.

Dico **secundo**: Probabile est Isaiam hic dupli-
citer habere sensum litteralem. **Primum** est, de morbis anime, id est peccatis, eorumque penitentia, quas in-
secepit et in cruce exsolvit. Christus: «et hoc
maxime intendit Isaias, ut patet ex sequenti et
ex verbo, *portavit.* Aller est priori subordinatus
de morbis corporis, ut docet Cajetanus in cap.
Math. viii. Hi enim typi et effectus sunt morbo-
rum animae, quos S. Mattheus ait Christum por-
tas, non eos in se suscipiendo, sed per compas-

siem, que motus fuit ad eos auferendos, et ad
morbi sanitati restituendos: quomodo Apo-
stolus, *Galat.* cap. vi, 2, ait: «Alter alterius onera
portare.» Ita Leo Castrius.

Dico **tertio**: Verius est per languores et dolores
quos Christus tulit, Isaiam intelligere peccata, ut
vertant Septuaginta, et eorum proles, que sunt
morbi, dolores, omnesque corporis et anime
serumnas et penae. Haec est enim peccati proge-
nites et soboles, quam Christus portavit et tule-
rit et portari. Itaque tertius sensus, qui solide
idipsum explicat, capessendus, hicque illi annex-
tidens est.

Et nos putavimus eum quasi leprosum. — «Nos,»
scilicet Iudei (in eorum enim persona loquuntur),
non consideravimus Christum nostras languores
portare, sed putavimus eum ob sua peccata ita
affligi et deformari, ut videbatur esse leprosus;
verum lepram, non suam, sed nostram ipse por-
tabat. Rursum, «putavimus eum quasi lepro-
sum, id est immundum, et ob sua sceleris a Deo
percursum. Lepra enim apud Iudeos saep erat
peccati, eamque infigebat Deus superbis,
miserantibus et rebellibus, ut Marie sorori
Mosis, Ozie regi, et aliis, ut ostendit *Levit. XIII,*
in initio.

Nota Christum comparari leproso, ob octo ana-
logias. **Prima**, quia, sicut leprosus toto corpore compa-
ratur, scilicet Iudei (in eorum enim persona loquuntur),
leprosa maculatus, sui horrorem intentibus inie-
tit: ita Christus toto corpore flagellis et vulneri-
bus lividis, horrorem simul et commiserationem
aspiciuntibus commovebat; ut merito Pilatus eum
Iudeis proponens dixerit: «Ecce homo.»

Secondo, leprosus habebat vestes dissolutas: ita **Secunda**,
mitiles sciderunt vestes, quin et carnem Christi.
Tertio, leprosus habebat caput nudum: ita **Tertia**,
Christus nudo fuit capite, sed spinae corona co-
ronato.

Quarto, leprosus habebat os veste contectum: **Quarta**,
de Christo ait, Isaias: «Quasi absconditus vultus
eius; rursum: «Quasi agnus coram tendente
se obnubiles, et non aperiet os suum.»

Quinto, leprosus se contaminabit et sordidum **Quinto**,
clamare debebat: Christus totus cruentus quid
clamat? nisi: «O vos omnes, qui transitis per
viam, attendite, et videbitis si est dolor siue dolor
meus, » *Tren. I. 12.*

Sexto, leprosi caro era vilissima et abiecissima; **Sexto**,
Christus ait: «Ego sum vermis, et non homo,

et quasi erogabo omnium, et abieci plebis. » Si-
milis fuit Christus S. Jobo, qui, sedens in ster-
quilino, non fuit agnitus ab amicis, quia non
erat ei aspectus, et aequaliter despiciens et novissimus
virorum.

Septimo, leprosi solebamur puniri superbi: et Chri-
stus nostre superbie quasi leprosa speciem gessit,
quam curavit, sua haec abiectione. Ejus enim
livore curata est plaga superbie nostrae.

Octavo, leprosi urbe pellebantur; nemo **Octavo**,

aditum, congressu, sermone dignabatur, omnes

illos aspernabantur, et quasi pestem fugiebant:

ita Christus quasi leprosus extra portam ejectus